

DUÁLNE VZDELÁVANIE V OBLASTI ZLATNÍCKEHO SEKTORA

DUAL EDUCATION IN GOLD PRODUCTION SECTOR

LONGAUEROVÁ Alena

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá možnosťami rozvoja duálneho vzdelávania v podmienkach sektoru zlatníctva. Duálne vzdelávanie je nástroj pomocou, ktorého je možné zabezpečiť zvýšenia kvality odborného školstva vzhľadom k potrebám rastu a inovatívnosti ekonomiky SR. Dôležitým cieľom je riešenie problému nezamestnanosti mladých ľudí, ktorí po skončení strednej školy nenachádzajú uplatnenie v praxi a zostávajú nezamestnaní. Tým nedochádza k zhodnoteniu nákladov investovaných do vzdelávania. Príspevok načrtáva možnosti rozvoja duálneho vzdelávania v odboroch, ktoré produkujú odborníkov pre zlatnícky sektor.

Abstract

The paper deals with development opportunities in terms of the dual education sector jewelers. Dual education is a tool using which it is possible to ensure the quality of vocational education increases due to growth and innovation needs of the Slovak economy. An important objective is to address the problem of unemployment among young people after high school not applied in practice and remain unemployed. This does not assess the cost invested in education. Post outlines the possibilities for development of dual training in fields that produce experts for goldsmiths sector.

ÚVOD

Základom dokumentom, ktorý sa dotýka rozvoja tzv. duálneho vzdelávania v rezorte Ministerstva hospodárstva SR bol Materiál „Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy študentov na výkon povolania a odborných činností v rezorte ministerstva hospodárstva“, ktorú schválilo MH SR v máji t.r. 2014. Uvedený dokument, ktorý sa aktualizuje každé 4 roky mapuje súčasný stav stredného odborného školstva v odvetviach v pôsobnosti rezortu a navrhuje zmeny na skvalitnenie odborného vzdelávania v súlade s predpokladaným vývojom hospodárstva Slovenska v nadväznosti na požiadavky trhu práce. Uvedený materiál sa dotýka zlatníckeho sektoru len nepriamo cez oblasť puncovníctva a skúšobníctva v drahých kovoch, ktoré je zahrnuté pod priemyselnú politiku.

Uvedený príspevok si kladie za cieľ zhodnotiť možnosti rozvoja duálneho vzdelávania v oblasti tzv. zlatníckeho sektora, ktorý zahŕňa oblasti zlievarenských činností drahých kovov, šperkárskej výroby a obchodovania s drahými kovmi.

1. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU ODBORNÉHO VZDELÁVANIA

K 15. 9. 2013 bolo na Slovensku evidovaných 2 259 základných škôl so 427 377 žiakmi, 247 gymnázií s 76 711 žiakmi a 462 stredných odborných škôl s 148 748 žiakmi. Od r. 1999 na Slovensku pretrváva pokles počtu študentov základných škôl. Klesajúci trend je prirodzeným odzrkadlením demografického vývoja na Slovensku a znižovania počtu populácie v predproduktívnom a detskom veku. Napriek tomu však v priebehu sledovaného obdobia postupne rástol počet študentov na gymnáziách (okrem mierneho poklesu v posledných 2 – 3 rokoch), z čoho sa dá vyvodiť stály alebo mierne rastúci záujem študentov koncových ročníkov základných škôl o tento druh školy. Problémom je, že od roku 2002 badať výrazný pokles študentov na stredných odborných školách s priemyselným zameraním spolu so strednými odbornými učilišťami. Počet študentov na týchto školách sa v roku 2006 dostal pod úroveň gymnázií a klesajúci trend pretrvával aj neskôr.¹

Tab. 1 Počet SOŠ podľa regiónu v šk. roku 2013/14

	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR
školy	60	47	42	59	62	58	75	59	462
žiaci	12708	16537	16447	19418	22767	16998	23466	20407	148748
novoprijatí	3532	4827	4416	5368	6265	4999	6752	6076	42235
absolventi	3376	4638	5114	5492	6581	4487	7088	5509	42285
učitelia	1374	1439	1388	1654	1911	1437	2013	1878	13094
triedy	591	802	715	874	1009	791	1040	920	6742
učebne	1244	1282	1279	1571	1598	1429	1754	1530	11687

Zdroj: ŠÚ SR

Tab. 2 Počet SOŠ podľa zriaďovateľa v šk. roku 2013/214

	štátne	súkromné	cirkevné	SR
školy	354	88	20	462
žiaci	130654	14359	3735	148748
novoprijatí	36909	4197	1129	42235
absolventi	37449	3892	944	42285
učitelia	10883	1707	504	13094
triedy	5764	798	180	6742
učebne	10037	1312	338	11687

Zdroj: ŠÚ SR

Problém je možné vidieť v tom, že SOŠ produkujú pre priemysel málo odborníkov. Z hľadiska vlastníctva je potrebné konštatovať, že narastá počet súkromných a cirkevných škôl.

Situácia v strednom odbornom školstve sa postupne mení najmä z hľadiska záujmu o jednotlivé priemyselné sektory, čo tlačí na hľadanie pružných systémov a inovácie skupín odborov a samotných odborov a zameraní. Medzi najvýznamnejšie skupiny odborov podľa záujmu o štúdium podľa počtu študentov k 15.9.2013 a absolventov štúdia za minulý školský rok 2012/2013 patria : strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, elektrotechnika a ekonomika a organizácia, obchod a služby.

Pre oblasť typickej zlatníckej a šperkárskej výroby prichádzajú do úvahy nasledujúce vzdelávacie odbory :

¹ Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy študentov na výkon povolania a odborných činností v rezorte ministerstva hospodárstva“, MH SR 2014

- Zlatníctvo a strieborníctvo
- Umelecké zámočníctvo a kováčstvo
- Plošné a plastické rytie kovov
- Umelecké odlievanie kovov
- Dizajn – priemyselný dizajn
- Tvorba hračiek a dekoratívnych predmetov

Uvedené odbory sa prevažne študujú na nasledujúcich stredných odborných školách:

- Súkromná škola úžitkového výtvarníctva Kremnica
- Súkromná stredná umelecká škola Hodruša Hámre
- Stredná odborná škola pre sluchovo postihnutú mládež Bratislava
- Stredná odborná škola študentov s telesným postihnutím Mokrohájska Bratislava
- Stredná odborná technická škola technická Bratislava
- Stredná odborná škola polytechnická, Nitra
- Stredná umelecká škola, Sklenárova 7, Bratislava
- Spojená škola, Hlavná 2, Žilina - Bytčica

Počet absolventov uvedených stredných škôl dlhodobo klesá. Zaujímavé je, že na uvedených školách študujú aj študenti so zdravotným poškodením a z tohto dôvodu zachovanie uvedených škôl vyžaduje uplatňovanie aj pravidiel sociálneho podnikania.

„Miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl v sezóne 2012/2013 sa pohybovala na úrovni 17,1 % (medián). Bola o 2,3 pb nižšia ako v predchádzajúcej sezóne. Ukazovateľ kulminoval v októbri 2012, keď dosiahol 22,9 %, do mája poklesol na 11,6 %. Z retrospektívneho pohľadu sú hodnoty porovnateľné s obdobím nástupu krízy, t. j. sezónou 2009/10. Najvyššie riziko nezamestnanosti bolo u absolventov v študijných odboroch s rozšíreným počtom hodín praktického vyučovania (medián 25,1 %), potom nasledovali učebné odbory (23,6 %) a študijné odbory (19,2 %).“²

Výhodou štúdia v „zlatníckom sektore“ je skutočnosť, že absolvent môže zahájiť podnikanie aj sám, avšak *potrebuje na rozvoj zlatníckej výroby kapitál* a to nielen na nákup zariadení ale aj na nákup suroviny – drahých kovov.

2. INOVÁCIE, PREPOJENIE VZDELÁVACIEHO SYSTÉMU S PRAXOU A ZVÝŠENIE KVALITY ABSOLVENTOV

Pre zabezpečenie udržateľného hospodárskeho rastu a zvýšenie zamestnanosti na Slovensku je dôležité zabezpečiť cielenú podporu výskumu a inovácií, zvýšiť kvalitu vzdelávania, zmeniť štruktúru a orientáciu škôl, aby bolo možné zvýšiť dlhodobú konkurencieschopnosť SR. Potrebu absolventov je nevyhnutné previazať na potreby pracovného trhu v korelácii s demografickým vývojom.

Týmto problémami sa zaoberá „Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR (ďalej len „RIS3“), ktorej jedným z cieľov je *„zlepšiť kvalitu ľudských zdrojov pre inovatívne Slovensko, zvýšiť uplatniteľnosť absolventov stredných a vysokých škôl, zlepšiť prepojenie vzdelávacieho systému s praxou“*³.

„Jedným z kľúčových predpokladov úspešnej implementácie RIS3 je zmena plošného použitia disponibilných finančných zdrojov na vzdelávanie tak, aby tieto verejné zdroje boli

² Tamtiež

³ Tamtiež

poskytované len pre kvalitné, trh saturujúce a reálnou ekonomikou požadované odbory. Vzdelávací systém v súčasnej podobe je dlhodobou neudržateľný. Napríklad zo strany zamestnávateľov je v najbližších piatich rokoch odhadovaná potreba 320 tisíc nových pracovníkov (100 tis. absolventov univerzít a 220 tis. absolventov stredných škôl), pričom vzdelávací systém v jeho súčasnom nastavení nedokáže tieto potreby / versus konkrétne požadované profily absolventov pokryť.⁴

Preto sa Stratégia hospodárskej politiky SR v oblasti odborného vzdelávania sústreďí na nasledujúce kľúčové ciele odborného vzdelávania :

- a) zmeniť systém financovania vzdelávacieho systému na základe potrieb absolventov na trhu práce v korelácii s tvorbou HDP a vytvoriť jednotnú metodiku zberu dát pre tento systém,
- b) transformovať sieť stredných škôl na základe potrieb trhu a demografického vývoja,
- c) posilniť financovanie stredných a vysokých škôl hlavne v oblasti technických a prírodných vied,
- d) zlepšiť zapojenie podnikov do vzdelávania,
- e) zvýšiť dôraz na vzdelávanie v odboroch rozhodujúcich pre priemysel,
- f) podporiť ďalšie odborné vzdelávanie učiteľov a ich prepojenie s praxou.⁵

Z pohľadu regionálnych stratégií odborného vzdelávania a prípravy dôležité budú nasledujúce tendencie a ciele na regionálnej úrovni :

- Pripraviť podmienky pre budovanie ďalších centier odborného vzdelávania a prípravy.
- Neustále zlepšovať materiálne podmienky štúdia na stredných odborných školách (Modernizácia budov, komplexnosť vybavenia škôl, modernizácia učebných pomôcok, modernizácia vybaveností dielní na odborný výcvik.)
- Neustále skvalitňovať školské vzdelávacie programy stredných odborných škôl.
- Podporovať rozvojové zámery škôl pri zavádzaní nových, experimentálne overovaných vzdelávacích odborov.
- Pre absolventov základných škôl, ktorí pokračujú vo vzdelávaní na strednej škole ako v ďalšej príprave na povolanie, ponúknuť odborné vzdelávanie a prípravu ako flexibilnú, zaujímavú a prítiažlivú vzdelávaciu možnosť s perspektívou uplatnenia sa na pracovnom trhu.
- Prepojiť výchovno-vzdelávací proces s požiadavkami trhu práce.
- Implementovať prvky duálneho vzdelávania do systému odborného vzdelávania a prípravy.
- Zaistiť udržateľnosť a vysokú úroveň odborného vzdelávania a prípravy zabezpečením jeho kvality.
- Zachovanie proporcionálneho pomeru všeobecného a odborného vzdelávania tak, aby bol zachovaný tento pomer v prospech odborného vzdelávania.
- Podpora celoživotného vzdelávania
- Propagácia stredného školstva a najmä odborného vzdelávania
- Podpora kvalitného manažmentu škôl a školských zariadení motivovaním riadiacich pracovníkov na dosahovanie pozitívnych výsledkov škôl a školských zariadení.
- Skvalitnenie podmienok pre zlepšovanie sociálneho postavenia zamestnancov škôl a školských zariadení.⁶

Cieľom predkladanej koncepcie je zvýšiť uplatnenie absolventov stredných odborných škôl na trhu práce, znížiť alarmujúcu nezamestnanosť mladých a zároveň tým zabezpečiť pre

⁴ Tamtiež

⁵ Tamtiež

⁶ Tamtiež

podnikateľskú sféru kvalifikovanú pracovnú silu v potrebnej štruktúre a kvalite za účelom dosiahnutia konkurencieschopnosti.

Potrebné je zlepšiť prepojenie školského vzdelávacieho systému s praxou, ku čomu je potrebné vytvoriť vhodné motivačné podmienky pre vstup zamestnávateľov do odborného vzdelávania a prípravy študentov ako aj zlepšiť systém celoživotného vzdelávania.

Ďalej bude potrebné :

➤ *Zvýšiť uplatniteľnosť absolventov stredných a vysokých škôl na trhu práce*

Bolo by vhodné vykonať legislatívne zmeny pre zlepšenie financovania prioritných odborov, budú zavedené motivačné nástroje na štúdium prioritných odborov (konferencie, výstavy, workshopy,...).

➤ *Zlepšiť prepojenie vzdelávacieho systému s praxou.*

V rámci zavádzania opatrení bude potrebné podporovať školiace pracoviská v podnikoch, spoločné pracoviská škôl a podnikov, motivačné nástroje pre podniky v snahe zapojiť ich do odborného vzdelávania. Ďalej by bolo potrebné podporiť vybavenosť stredných odborných škôl vo vybraných programoch a taktiež zapojenie odborníkov z praxe do vzdelávacieho systému, a to za účelom zlepšenia prepojenia vzdelávacieho systému s praxou. Dôležitým krokom bude zavedenie duálneho systému OVP.

➤ *Zlepšiť systém celoživotného vzdelávania.*

Zámerom je vypracovať systém uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa vr. legislatívneho riešenia.

Kvalita odborného vzdelávania a prípravy je kritizovaná hlavne zo strany zamestnávateľov nakoľko nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu tak, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia vstúpiť do pracovného pomeru.

Poznáme príklady veľmi úspešnej spolupráce stredných odborných škôl a zamestnávateľov. Začína už od samotného tzv. nábtorovania - získavania študentov na štúdium, cez vykonávanie praktického vyučovania a samotnej záverečnej skúšky priamo u zamestnávateľa až po zamestnanie absolventa po ukončení štúdia u zamestnávateľa. Zamestnávatelia nie sú stále dostatočne motivovaní pre vstup do tohto systému.

Z hľadiska zmeny legislatívy bude potrebné vykonať množstvo zmien tak, aby táto vytvárala podmienky pre naplnenie cieľov koncepcie. Okrem iného sa predpokladá vytvorenie metodiky určovania plánu výkonov škôl v prepojení na plán potrieb trhu práce, zapojenie regionálnych zamestnávateľov do procesu špecializácie stredných odborných škôl v regióne zamestnávateľov, vytvorenie systému akreditácie stredných odborných škôl a akreditácie odborného vzdelávania a prípravy na povolanie pre daný odbor štúdia v strednej odbornej škole a iné.

Z hľadiska financovania systému odborného vzdelávania a prípravy bude potrebné napr.:

➤ *Zaviesť systém motivačných štipendií*

➤ *Zmeniť systém normatívneho financovania škôl na študenta na financovanie na triedu, na základe potrieb absolventov na trhu práce v korelácii s tvorbou HDP a vo vzťahu na personálnu a prevádzkovú náročnosť jednotlivých odborov štúdia.*

➤ *Spoplatniť štúdium v druhom študijnom odbore alebo druhom učebnom odbore vo verejnej strednej škole po ukončení štúdia rovnakého stupňa vzdelania. Obdobne ako je spoplatnené druhé vysokoškolské štúdium.*

➤ *Určiť minimálny počet študentov v skupine na praktickom vyučovaní a aktualizácia maximálneho počtu študentov v skupine zohľadňujúca vývoj technológií, strojov a zariadení a rešpektujúci bezpečnosť pri práci*

➤ *Zabezpečiť podporu profesionálnej orientácie študentov základných škôl na OVP zavádzaním polytechnickej výchovy na základných školách.*

3. SYSTÉM DUÁLNEHO VZDELÁVANIA A MOŽNOSTI JEHO UPLATNENIA V ZLATNÍCKOM SEKTORE

Pre rozvoj duálneho vzdelávania bude potrebné spracovať „Národnú stratégiu systému duálneho vzdelávania (DV), na obdobie 2015 – 2020“, ktorá by obsahovala

- hodnotenia určenie sektorov hospodárstva pre DV,
- určenie regiónov s podporou štátu pre DV,
- určenie počtu miest pre duálne vzdelávanie s podporou štátu – konkrétne učebné a študijné odbory v členení podľa sektorov, počet miest pre DV u zamestnávateľov,
- podpora zamestnávateľov v DV,
- podpora študentov v DV,
- výška podpory štátu v členení sektor, región, učebný/študijný odbor, forma duálneho vzdelávania,
- podmienky podpory duálneho vzdelávania – min. a max. rozsah duálneho vzdelávania,
- ukazovatele duálneho vzdelávania.

Pre rozvoj DV bude potrebné vypracovať a prijať „Spoločnú deklaráciu štátu a stavovských a profesijných organizácií k duálnemu vzdelávaniu na obdobie rokov 2015 až 2020“. Okrem toho bude potrebné zabezpečiť legislatívnu úpravu systému DV, vypracovať vzdelávacie programy pre systém DV, zdefinovať rozsah praktického vyučovania u zamestnávateľov, vytvoriť stimuly na podporu zapojenia zamestnávateľa do systému DV, vytvoriť stimuly na podporu zapojenia študenta do systému DV, vytvoriť stimuly na podporu zapojenia strednej odbornej školy do systému DV, určiť postavenie študenta, ktorý uzavrel učebný pomer so zamestnávateľom formou učebnej zmluvy, vo vzťahu k ustanoveniam zákonníka práce a k nemu prislúchajúcej legislatíve.

Špecifikovať bude potrebné aj postavenie študenta v systéme DV, ktorému praktické vyučovanie vykonáva jeho rodič ako živnostník vo vlastnej prevádzkarni alebo ako samostatne hospodáriaci roľník.

Potrebné je zväziť zavedenie príspevku na vzdelávania pre študenta s učebnou zmluvou v systéme DV, zohľadňujúci študijné výsledky, dochádzku študenta, aktivitu študenta, záujem o prípravu na povolanie v systéme DV a výsledky činnosti študenta na praktickom vyučovaní u zamestnávateľa, nastavenie výšky príspevku, poskytovania, daňových a odvodových povinností, možnosti odpočtu nákladov na dopravu a ubytovanie do miesta vzdelávania z daňového základu študenta ako daňovníka dane z príjmov.

Dôležité bude vypracovať systém pre overovanie spôsobilosti zamestnávateľa pre výkon praktického vyučovania v systéme DV, vytvoriť systém pre registráciu učebnej zmluvy medzi študentom a zamestnávateľom a pre registráciu zmluvy o duálnom vzdelávaní medzi zamestnávateľom a SOŠ, navrhnúť vstup rezortu práce do systému DV využitím nových nástrojov aktívnej politiky trhu práce pre podporu systému DV v rámci zabezpečenia uplatnenia sa absolventov SOŠ na trhu práce.

Z pohľadu podpory rozvoja zvažuje sa vytvorenie organizácie vykonávajúcej úkony vo verejnom záujme v oblasti podpory odborného vzdelávania a prípravy a systému duálneho vzdelávania. Financovanie organizácia a jej prepojenie na úlohy stavovských a profesijných organizácií v odbornom vzdelávaní a príprave na povolanie v zmysle zákona o odbornom vzdelávaní.

Potrebné bude legislatívne upraviť povinnosti zamestnávateľa pri odbornom vzdelávaní a príprave na povolanie pri vstupe do systému duálneho vzdelávania (napr. tvorba vhodných podmienok na výkon praktického vyučovania u zamestnávateľa, miesta pre uzatvorenie učebného pomeru so študentom SOŠ formou učebnej zmluvy, vedenie evidencie študentov

s učebnou zmluvou, vykonávanie praktického vyučovania študentov v systéme DV, ak zamestnáva najmenej 50 zamestnancov, ak vykonáva činnosti zodpovedajúce povolaniam, ktorým zodpovedá odbor štúdia vedený v zozname odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce, v počte, ktorý predstavuje 2 % z celkového počtu jeho zamestnancov.

Potrebné bude riešiť povinný odvod do Fondu na rozvoj odborného vzdelávania a prípravy pri neplnení tejto povinnosti.

Pre malé a stredné podniky bude potrebné vytvoriť a legislatívne upraviť podmienky pre zavedenie systému DV tak, aby zohľadňovali aj ich špecifiká.

V súčasnosti je registrovaných 4284 podnikateľov v registri Puncového úradu SR.

Zrušených je 1 449 podnikateľov, prerušenú činnosť má 225 podnikateľov.

Z uvedeného počtu je:

- 2 113 maloobchodných prevádzok,
- 488 záložní,
- 92 starožitností,
- 774 výrobných prevádzok, kde môže byť aj maloobchodný predaj,
- 453 internetových obchodov,
- 10 podnikateľov má registrovanú zlievárenskú činnosť,
- 655 sa zaoberá opravárenskou činnosťou.

Otázkou je, či firmy v sektore zlatníctva majú podmienky pre rozvoj duálneho vzdelávania. Profesionálnymi organizáciami, ktoré by zastrešovali duálne vzdelávanie stredných odborných škôl by bola Asociácia zlatníkov a Cech zlatníkov, ktoré v súčasnosti pomáhajú odborným školám v zabezpečovaní odbornosti vzdelávania. Do procesu by bol zapojený aj Puncový úrad SR, ktorý by mohol zabezpečovať odborné školenia v skúšaní drahých kov. Samozrejme pre školy, kde sa vzdelávajú študenti so zdravotným poškodením by museli byť vytvorené špeciálne podmienky a školy by museli dostávať špeciálne dotácie na vytvorenie podmienok pre tieto školy.

Samozrejme bariérou uplatňovania duálneho vzdelávania v uvedených školách je špecifickosť uvedeného sektoru vzhľadom k používaným surovinám a ich cene a tým aj vznikajúcim rizikám spojeným s kontrolou študentov. Ďalšou bariérou sú zriaďovacie finančné náklady na vybudovanie podnikania v tomto sektore. Tieto bariéry, ale nie sú tak veľké, aby aspoň v niektorých väčších firmách nebolo možné vybudovať systém duálneho vzdelávania aj vzhľadom k výchove a starostlivosti o študentov so zdravotným poškodením, kde by časť finančných zdrojov poskytoval aj štát v rámci politiky zamestnanosti.

ZÁVER

Duálne vzdelávanie je možné v súčasnosti považovať za jeden z nástrojov na prehlbenie spolupráce stredných odborných škôl a praxe. Z výskumu vyplynul výrazný pokles záujmu o štúdium odborov, ktoré pripravujú odborníkov pre zlatnícky sektor, a preto bolo by vhodné, ak by niektoré firmy strednej veľkosti boli do tohto systému zapojené napriek existujúcim bariéram.

Použitá literatúra

1. *Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy študentov na výkon povolania a odborných činností v rezorte ministerstva hospodárstva*, MH SR 2014
2. Interné materiály Puncového úradu SR
3. Výskum realizovaný Puncovým úradom SR

Kontaktné údaje

Alena LONGAUEROVÁ, doc. PhD.
Riaditeľka Puncového úradu SR
Puncový úrad SR
Medená 10
PSČ 814 56
Bratislava
Email : alenka.longauerova@gmail.com